

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 2754/97

ע"פ 2921/97

ע"פ 3002/97

בפני:

כבוד השופט ת' אור
כבוד השופט א' מצא
כבוד השופט י' טירקל

המערערים בע"פ 2754/97:

1. צור צבי
2. פלסטר-גבת

המערערים בע"פ 2921/97:

1. אריה דגן
2. פלסים – מפעלי פלסטיקה טכנית לחקלאות, תעשיה ובנין בע"מ

המערערת בע"פ 3002/97:

1. חוליות תעשיות פלסטיקה

נגד

המשיבה:

1. מדינת ישראל

ערעור על גזר-דין בית המשפט המחוזי בירושלים מיום 9.4.97 בתיק ת"פ 160/96 שניתנה על ידי כבוד השופט עדיאל

ל' בכסלו התשנ"ח (29.12.97)

תאריך הישיבה:

עו"ד רם כספי

**בשם המערערים
בע"פ 2754/97:**

עו"ד פנחס מרינסקי

**בשם המערערים
בע"פ 2921/97:**

עו"ד שי פינס

**בשם המערערים
בע"פ 3002/97:**

עו"ד דרור שטרומ

בשם המשיבה:

פסק-דין

השופט ת' אור:

בפנינו שלושה ערעורים על גזר הדין שניתן בבית המשפט המחוזי בירושלים, בגין עבירות לפי חוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח – 1988.

1. כתב האישום בו הואשמו המערערים בשלושה ערעורים אלה, כלל אישומים נגד כמה קבוצות נאשמים הכוללות תשעה עשר נאשמים. בין הנאשמים היו תאגידים המייצרים צינורות עשויים pvc, וכן מנהלים בתאגידים אלה.

הנאשמים כולם הורשעו על פי הודאותיהם. כל הנאשמים הורשעו בעבירות בשל הסדרים כובלים בענף צינורות התקשורת, ורק חלקם הורשעו בעבירות הנוגעות לענף צינורות הביוב.

על פי ההסדרים הכובלים בענף צינורות הביוב, הסכימו הנאשמים על כמות הצינורות שתשווק על ידי כל אחת מהיצרניות באחוזים מסך כל המכירות. החלוקה נעשתה כך, שלכל יצרנית נקבעה מכסת שיווק בשיעור של 21 עד 27 אחוזים מהכמות המשווקת הכוללת. במקביל להסדר זה, הוסכם בין הנאשמים על קביעת מנגנון קנס/פרס אשר הופעל כל אימת שמי מהיצרניות סטתה מהמכסה המוסכמת שנקבעה לה. על פי הסדר זה, שילמה יצרנית שמכרה בהיקף העולה על המכסה שנקבעה לה, פיצוי ליצרנית שמכרה פחות מהמכסה שנקבעה לה.

ההסדרים הכובלים בענף צינורות התקשורת התייחסו גם הם לחלוקת מכסות שיווק בין היצרניות השותפות להסדרים אלה, וכן לקביעת מחירי השיווק של הצינורות לצרכן הסופי ולקביעת עמלותיה של כל אחת מהנאשמות אשר באמצעותה שווקו חלק מהצינורות.

לשם ביצוע ההסדרים האמורים, קיימו הנאשמים פיקוח ומסירת מידע הדדית, להבטחת קיום תנאי ההסדרים.

2. בין התביעה לבין כל הנאשמים הושג הסדר טיעון, אשר במסגרתו הודו הנאשמים בעובדות שיוחסו להם בכתב האישום. ההסדר כלל גם הסדר טיעון לעניין העונש. על פי הסדר זה, יוטל על כל אחד משלושת התאגידים, חוליות תעשיות פלסטיקה (להלן: **חוליות**), פלסים מפעלי פלסטיקה טכנית לחקלאות תעשייה ובניין מרחביה בע"מ (להלן: **פלסים**) ופלסטרו גבת (להלן: **פלסטרו**) קנס בסך 440,000 ש"ח. שלושה תאגידים אלה הינם בין המערערים בפנינו. על תאגיד איתנית מוצרי בניה בע"מ (להלן: **איתנית**) הוסכם שיוטל קנס של 345,000 ש"ח ועל תאגיד נוסף,

יעד נציגויות בע"מ (להלן: יעד) קנס בסך 250,000 ש"ח. שני התאגידים הנוספים אינם בין המערערים בפנינו.

כן הוסכם, שכל אחד מחמשת התאגידים יחתום על התחייבות כספית בסכום עליו הוסכם.

בין יתר תנאי עסקת הטיעון, הוסכם שיוצע להטיל על שבעה ממנהלי התאגידים מאסר בפועל של שלושה חודשים אשר ירוצה בעבודות שירות. בנוסף לכך, יהיה עליהם לשלם קנסות כספיים בסכומים שנקבעו, ויוטל עליהם מאסר על תנאי וכן יחויבו לחתום על התחייבות להימנע מעבירה בסכומים עליהם הוסכם. לגבי שניים מהנאשמים אשר שימשו מנהלים בתאגידים - אריה דגן (להלן: דגן), אשר שימש מנהל בפלסים, וצבי צור (להלן: צור), אשר שימש מנהל בפלסטרו - הוסכם, כי בהתחשב בנסיבותיהם האישיות המיוחדות, יוכלו לטעון שאין להטיל עליהם מאסר כלל, אף לא לתקופה של שלושה חודשים בעבודות שירות, דהיינו שעונשם יכלול קנס, מאסר על תנאי והתחייבות להימנע מעבירה.

3. בגזרו את דינם של תשעה עשר הנאשמים, אימץ בית המשפט את עסקת הטיעון אשר הוצעה על ידי באי כוח בעלי הדין, פרט לשני עניינים: במקום קנס של 440,000 ש"ח עליו הוסכם ביחס לחוליות פלסים ופלסטרו, גזר בית המשפט - על כל אחד מתאגידים אלה - קנס בסך 1,200,000 ש"ח. הנמקתו של בית המשפט לכך הייתה, שעל מנת שהעונש ימלא את ייעודו ההרתעתי, ולאור עונשי המכסימום הקבועים בחוק, העונש שהוטל על שלושה תאגידים אלה - בשיעור כעשירית מהעונש המכסימלי - חורג במידה בלתי סבירה ממדיניות הענישה הראויה.

באשר לצור ודגן, קבע בית המשפט שעם כל ההערכה לתרומתם של נאשמים אלה לביטחון המדינה, לא יהיה זה נכון להבחין, על רקע זה, בינם לבין הנאשמים האחרים אשר הורשעו באותן העבירות, ולפטור נאשמים אלה, באופן מלא או חלקי, מעונשי המאסר שהוטלו על המנהלים האחרים. לפיכך, גזר על כל אחד מהם עונש מאסר לשלושה חודשים לריצוי בעבודות שירות.

4. חוליות, פלסים ופלסטרו מערערות על גובה הקנס שהוטל על כל אחד מהם, דהיינו קנס בסך 1,200,000 ש"ח במקום 440,000 ש"ח. צור ודגן מערערים על עונש המאסר בעבודות שירות שהוטל עליהם. בע"פ 2754/97 המערערים הם פלסטרו וצור, בע"פ 2921/97 המערערים הם פלסים ודגן ובע"פ 3002/97 המערערת היא חוליות.

בהיות השאלות המתעוררות בשלושה הערעורים דומות, שמענו את שלושה הערעורים במאוחד.

5. ערעורם של חוליות, פלסים ופלסטרו (להלן: **התאגידים**) מבוסס על הטענה שלא הייתה הצדקה שלא לכבד את עסקת הטיעון, על פיה הקנס שיוטל עליהן יהיה בסך 440,000 ש"ח על כל אחת מהן. לדעתי, הדין עמן.

מקובלים עלי נימוקיו של בית המשפט המחוזי, בתארו את חומרת העבירות של התאגידים. ההסדרים הכובלים בהם נטלו חלק, נמשכו שבע שנים, ונעשו בתחכום. הם פגעו בתחרות בעסקים ובזכות הציבור ליהנות מיתרונות התחרות החופשית. עם זאת, יש להזכיר מספר עובדות התומכות באימוץ עסקת הטיעון עם שלושה התאגידים.

במסגרת עסקת הטיעון, הוסכם שהצדדים לא יביאו ראיות, פרט לעניין העונש הראוי לצור ודגן, וכך אמנם נעשה. בנסיבות אלה, כפי שאמנם ציין בית המשפט המחוזי, היקפן הכלכלי של העבירות המיוחסות לא הוברר בפני בית המשפט, ואף לא היקף פעילותם הכלכלית ורווחיהם. בית המשפט הסתמך על דברים שנאמרו על ידי בא כוח חוליות, על פיהם המערערות הן מהמובילות בשוק בישראל. אולם כפי שנטען בערעור בפנינו, ועל פי הקשר הדברים בעת הטיעון בבית המשפט המחוזי, מדובר במובילים מבחינת שמירת האיכות והעמידה בתקנים (ראו בעמוד 25 לפרוטוקול). אפילו מדובר במובילים מבחינת ההיקף בענף ייצור צינורות ה-PVC, כלל הנסיבות לא הצדיק חריגה מעסקת הטיעון.

כפי שציין בית המשפט, בתקופה שבה נעברו העבירות, או לפחות במרבית התקופה, לא הופעלה על ידי הרשויות מדיניות אכיפה ממשית בתחום ההסדרים הכובלים, והרשויות, לרבות היועץ המשפטי לממשלה, נטו במקרים רבים להקל עם עברייני חוק ההגבלים העסקיים ולא למצות עמם את הדין.

עובדה היא גם, שהתאגידים חדלו מלעבור את העבירות עוד בשנת 1994, קודם שהחלה חקירה בעניינם.

נזכיר גם, שעסקת הטיעון בין הצדדים, היוותה עליית מדרגה מבחינת חומרת הענישה. כוונתנו היא לכך, שלראשונה הוטלו עונשי מאסר בפועל על מנהלי התאגידים המעורבים. לכך יש להוסיף, שפרט לקנסות שהוטלו על המערערות הוטלו קנסות גם על מנהליהן, כך שעל חוליות ומנהליהן הוטלו קנסות בסכום כולל של 660,000 ש"ח; קנסות בסכום דומה הוטלו על פלסים ומנהליהן; וקנסות בסכום של 780,000 ש"ח על פלסטרו ומנהליהן. על רקע האמור לעיל, ובהסתמך על העונשים המרתיעים שהוטלו על כל אחת מהמערערות ומנהליהן, ועונשי המאסר

בפועל על חלק מהמנהלים, איני סבור, שעונש הקנס על המערערות, על פי עסקת הטיעון, חרג מהסביר, ועל כן לא הצדיק התערבות.

למסקנה זו מצטרף שיקול נוסף. עסקות הטיעון עם קבוצות הנאשמים השונות נחתמו תוך הסכמת כל המעורבים. בשיעור הקנסות שנקבע לתאגידים נקבע מדרג, אשר לדעת כל הנוגעים בדבר, הלם את נסיבות מעורבותם היחסית של תאגידים אלה בעבירות. בנסיבות אלה, הגדלת הקנסות שהוטלו על שלושה התאגידים מעבר לעסקת הטיעון, מבלי שיחס דומה ננקט לגבי איתנית ויעד, יצר אי אחידות, או חוסר פרופורציה, בענישה, והחמרה עם השלושה לעומת העונשים שהוטלו על איתנית ויעד, על פי עסקת הטיעון.

7. עם תחילת הדיון שאלנו את בא כוח המדינה מהי עמדת המדינה לגבי ההחמרה בקנסות שהוטלו על התאגידים. נענינו על ידו, שגם היום סבורה המדינה שעסקת הטיעון הייתה ראויה, וכי לא היה מקום להחמיר עם התאגידים על ידי הטלת קנסות בשיעור העולה על המוסכם בעסקת הטיעון. לפיכך, תמך בא כוח המדינה בקבלת ערעור התאגידים.

אכן, בית המשפט אינו כבול לעסקת טיעון בין הצדדים. הדבר גם הוסבר על ידי בית המשפט לכל הנאשמים. בית המשפט גם אינו כבול בטיעוני המדינה לקולת העונש. עם זאת, על יסוד כל הנימוקים המבוארים לעיל, ולנוכח עמדת המדינה - אשר מכלול העובדות הנוגעות לעניין, אף אלה שלא הובררו במהלך הדיון, ידוע לה היטב - נחה דעתי, שדין ערעור חוליות, פלסים ופלסטרו להתקבל, במובן זה שהקנס שיוטל עליהם יהיה בהתאם לעסקת הטיעון.

8. בשונה ממנהלים אחרים בתאגידים אשר הורשעו בדין, הוסכם בעסקת הטיעון שצור ודגן יוכלו לטעון שאין להטיל עליהם עונש מאסר בפועל (גם לא בעבודות שירות), וזאת בשל נסיבותיהם האישיות המיוחדות. מטען בא כוח המדינה בפני בית המשפט המחוזי ניכר, שגם לסברתו, אין הצדקה להטלת עונשי המאסר אשר הוטלו על המנהלים האחרים על שניים אלה. בדבריו של בא כוח המדינה בעניינם של שני נאשמים אלה, לא התבקשה הטלת עונשי מאסר, ואלה דבריו:

"לעניין נאשמים 6 ו-10 שבעניינם שמע בית המשפט עדויות אופי: אנחנו הסכמנו לגבי כל פרטי הענישה האחרים, למעט עבודות שירות, לאור הנסיבות האישיות יוצאות הדופן גם בענינו לגביהם. בעניין זה אין למאשימה מה להוסיף, הדברים הוצגו בפני בית המשפט (בעמוד 19 לפרוטוקול. ההדגשה שלי - ת"א).

הדברים שהוצגו בפני בית המשפט, אליהם מתייחס בא כוח המדינה, כוללים עדויות שהושמעו ומסמכים שהוצגו ביחס לשני נאשמים אלה. ראיות אלה מתייחסות לזכויותיהם המיוחדות והצטיינותם של השניים בתרומתם לביטחון המדינה.

9. צור הינו אחד מגיבורי מלחמת יום הכיפורים, אשר זכה בשל כך בעיטור העוז. הושמעה בפני בית המשפט עדות מפורטת על נסיבות קרב עקוב מדם, בו, בהיותו מפקד כיתה בדרגת סמ"ר, הוטל עליו התפקיד של מפקד פלוגה. בתפקידו זה גילה, כאמור בעיטור העוז שקיבל, "כושר מנהיגות, קור רוח, אומץ לב ודבקות במשימה". בזכות מעשיו וכישוריו אף הועלה לדרגת קצין, ללא שהשתתף בקורס קצינים, ומאז התקדם בדרגתו בצה"ל. בנוסף, נטל על עצמו בשנתיים האחרונות, בהתנדבות, תפקיד ממלכתי חשוב במסגרת שאין לחשוף את פרטיה. בעניין זה הושמעה בפני בית המשפט המחוזי עדות בדלתיים סגורות, אשר הייתה לנו הזדמנות לעיין בה.

דגן הינו מותיקי הטייסים של חיל האוויר. מעדויות של מי ששמשו בתפקידים בכירים בחייל, עולה תמונה של מי ששימש משך עשרות שנים כטייס, מאז מלחמת קדש ועד מלחמת שלום הגליל, בצע מאות טיסות מבצעיות, כולל גיחות רבות מעבר לקווי האויב, ומשך למעלה משנות דור שימש לוחם ומנהיג, איש מרכזי ודמות מופת, בטייסת בה התמיד ובחיל האוויר כולו. גם לאחר שחרורו מצה"ל, התמיד בהתנדבות לשמש כטייס קרבי. בזכות תרומתו והישגיו זכה לתעודות הוקרה והערכה על התמדתו כטייס ועל שירות מופת בחיל האוויר.

10. בית המשפט המחוזי לא היה מוכן להבחין בין צור ודגן לבין הנאשמים האחרים, על רקע מעשיהם ותרומתם של השניים כאמור. הוא לא היה מוכן לראות בכך נימוק לקולא. בא כוח המדינה תמך בטענותיו לפנינו, בניגוד לעמדתו בבית המשפט המחוזי, בעמדה זו. לדבריו, אין לראות קשר בין מעשיהם והצטיינותם של השניים כאמור, לבין העונש שראוי להטיל עליהם.

דעתנו שונה. בין נסיבותיו האישיות של נאשם, בהן רשאי בית המשפט להתחשב בבואו לגזור את הדין, נכללים גם עברו ומעשיו של הנאשם, אם לחיוב ואם לשלילה. אלה יכולים להיות שיקולים בקביעת עונשו. מי שרשם לעצמו זכויות מיוחדות, יוצאות דופן, במעשים לטובת החברה והכלל, זכאי לכך שזכויותיו יעמדו לנגד עיני בית המשפט ביום בו עליו לתת את הדין. כשם שמחמירים עם מי שעברו מכביד וכבר פגע בעבר בזולתו או בציבור, כך עומדת מידה של זכות למי שעברו מפואר והציבור חב לו טובה. אף שפעולותיו המפוארות בעבר נעשו שלא על מנת לקבל פרס, בבוא יום בו עליו ליתן את הדין יכול שאלה יעמדו לו כנימוק לקולא. כזו הייתה עמדת המדינה בבית המשפט המחוזי, וזו גם עמדתנו.

שאלה אחרת היא, כמובן, מה המשקל שצריך לתת לנסיבות אלה בגזירת הדין. התשובה לכך תיגזר מטיבם, אופיים וייחודם של אותם מעשים או התנהגות, בהם מבקשים לראות נימוק לקולא; מאופה וחומרתה של העבירה בגינה יש לגזור את העונש; וכן מהשאלה אם לא קיימת דרך ענישה שגם תהיה הולמת וגם תיתן משקל לנסיבות עברו המיוחדות של הנאשם.

מעשיהם של צור ודגן ייחודיים הם. גם המדינה סבורה שנסיבותיהם האישיות יוצאות דופן. מדובר במי שנטלו על עצמם הרבה מעבר לחובת מילוי התפקיד והיו למופת. לכך יש לתת משקל. כך ראו זאת גם כל מי שהיו צד לעסקת הטיעון, לרבות נאשמים שהיו מנהלים בתאגידים, ומוסכם עליהם, שלהבדיל מהם, דינם של צור ודגן צריך להיות שונה.

11. העבירות בהן הורשעו צור ודגן יש עמן פגיעה בציבור, כמבואר לעיל. יש גם לזכור, שבעבירות בהן עסקינו, כמו כלל עבירות "צוואר לבן", מעורבים לא אחת מי אשר מכל בחינה אחרת מתפקדים כהלכה, ביניהם כאלה בעלי מעמד ציבורי או חברתי. לפיכך, ככלל, יהיה משקל מועט לעניין גזירת העונש בעבירות אלה לעובדה שנאשם פלוני פעל למען הציבור.

בעניין שבפנינו, קיים אינטרס שהענישה תרתיע כל אדם, כולל תאגידים, מפני עבירות דומות לאלה בהן הורשעו צור ודגן. יש חשיבות מיוחדת לענישת מנהלים בתאגידים, אשר כאורגנים של התאגידים, מבצעים בפועל את אותם מעשים אשר יש בהם עבירה על החוק. יש, על כן, אינטרס ציבורי בענישה מרתיעה של אלה. בעניין זה, יש בענישה שבפרשה שבפנינו עליית מדרגה לעומת העבר, בכך שהיא כוללת הטלת עונשי מאסר בעבודות שירות על שורה של מנהלים. יש בכך מסר למי שעלולים להסתבך בעבירות דומות.

אך, לדעתי, מסר זה לא ייפגע פגיעה של ממש, אם בשל נסיבותיהם המיוחדות של צור ודגן, הם לא יהיו בין אלה אשר יידרשו לרצות מאסר בפועל. נאשמים עם ייחודיות כשל צור ודגן מופיעים בפני בית המשפט רק לעיתים נדירות. דומה, שדי בענישה של המנהלים האחרים במאסר בפועל כדי להעביר את המסר בדבר חומרת העבירות והעונש הצפוי בגינן.

דעתי היא, על כן, שעונש של קנס בסך 120,000 ש"ח, בצירוף עונשים מרתיעים של מאסר על תנאי לתקופה של שנה וחתימה על התחייבות בסך 240,000 ש"ח להימנע מעבירות דומות - כפי שהוטל על צור ודגן - הינו עונש הולם ביחס לכל אחד מהם, אף ללא שיוטל עליהם מאסר בפועל.

12. בא כוח המדינה העלה את הטענה שאי גזירת מאסר על צור ודגן תהווה הפלייה ביחס למנהלים האחרים. מן הדברים שאמרנו לעיל עולה, שביטול עונש המאסר ביחס לשניים אלה מבוסס על הבחנה מותרת. וכבר אמרנו, שכל המנהלים האחרים שנדונו למאסר רואים גם הם יסוד להבחנה זו.

13. על סמך כל האמור לעיל, מתקבלים הערעורים כדלקמן :

א. הקנס על חוליות, פלסים ופלסטרו יעמוד על 440,000 ש"ח במקום 1,200,000

ש"ח.

ב. עונש המאסר לשלושה חודשים לריצוי בעבודות שירות אשר הוטל על צור ודגן -

מבוטל בזה.

כל יתר העונשים אשר הוטלו על המערערים בשלושה התיקים, יישארו בעינם.

השופט א' מצא : אני מסכים.

השופט י' טירקל : אני מסכים.

הוחלט כאמור בפסק-דינו של השופט ת' אור.

ניתן היום, ט' בטבת התשנ"ח (7.1.98).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט